

การตัดไม้ทำลายป่าและสิทธิมนุษยชน

ป่าในภูมิภาคอาเซียนมีพื้นที่มากถึง193ล้านเฮกตาร์หรือคิดเป็น44%ของที่ดินทั้งหมด ป่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจระดับประเทศและความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตามป่าไม้ในภูมิภาคนี้กำลังโดนบุกรุกโดยมีพื้นที่ลดลงประมาณ7ล้านเฮกตาร์หรือคิดเป็น3.4%ตั้งแต่ปี2013 ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น เกิดความสูญเสียทางความหลากหลายทางชีวภาพ ไฟไหม้ป่าครั้งใหญ่ มลพิษ และการเปลี่ยนแปลงอากาศที่รุนแรง สาเหตุหลักมาจากการทำการเกษตรในระดับอุตสาหกรรมและการปลูกพืชเศรษฐกิจในปริมาณมาก

เอกสารฉบับนี้ให้ข้อมูลสำคัญและเสนอแนะขั้นตอนการดำเนินงานสำหรับนักกฎหมายในภูมิภาคอาเซียนเพื่อที่จะรักษาและจัดการป่าให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังลดมลพิษและผลกระทบต่อสภาพอากาศด้วย

ทำไมพวกเราต้องปกป้องผืนป่าเพื่อเป็นการเคารพสิทธิมนุษยชน?

เพื่อรักษาสิทธิในการมีสุขภาพที่ดี

การทำลายป่าอีกนัยหนึ่งคือการสร้างโอกาสให้คนเข้าไปใกล้ชิดและสัมผัสสัตว์ป่ามากขึ้น ซึ่งทำให้เกิดการติดต่อกับโรคต่างๆมาสู่คน เช่น โควิด-19

ไฟป่าที่เกิดจากการเผาที่ดินเพื่อเตรียมสำหรับการเพาะปลูกสร้างมลพิษทางอากาศอย่างรุนแรงทำให้เกิดโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ หลอดเลือดแดง หลอดเลือดหัวใจ โดยมีรายงานว่าแต่ละปีมีคนเสียชีวิตราว25,000-60,000คน อีกทั้งไฟปายังส่งผลโดยตรงที่ร้ายแรงต่ออัตราการรอดและการเจริญเติบโตของเด็กและการก

ในปัจจุบันมีพืชสมุนไพรราว 28,000ชนิดที่มนุษย์สรรพคุณของมันเป็นยาและส่วนมากสามารถพบได้ในป่า ป่าไม้ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ ผู้คนมากมายยังมองว่าป่าเป็นสถานที่แห่งจิตวิญญาณ

เพื่อเป็นการยืนยันว่าจะมีการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

ป่ามีความสำคัญต่อโอกาสในการพัฒนาและเจริญก้าวหน้าในอนาคต ในปัจจุบันป่าสร้างงานสีเขียวได้ถึง 86 ล้านงานทั่วโลกและมันยังจำเป็นต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนมากมาย

ป่าอันอุดมสมบูรณ์สร้างแหล่งอาหาร สารอาหาร น้ำ ที่พักอาศัย และโอกาสในการสร้างรายได้ซึ่งมนุษย์ทุกคนต้องใช้ในการดำรงชีวิตทั้งในยามปกติและยามยากลำบาก

ป่าสร้างแหล่งน้ำและเป็นที่พักอาศัยของสัตว์ผสมเกสรนานาชนิดที่เป็นกำลังสำคัญในการสร้างอาหารและส่งผลโดยตรงต่อความมั่นคงทางอาหาร รายงานชี้ว่าประมาณ 75% ของพืชที่ปลูกไว้เพื่อบริโภคนั้นขึ้นอยู่กับผสมเกสรของสัตว์เหล่านี้

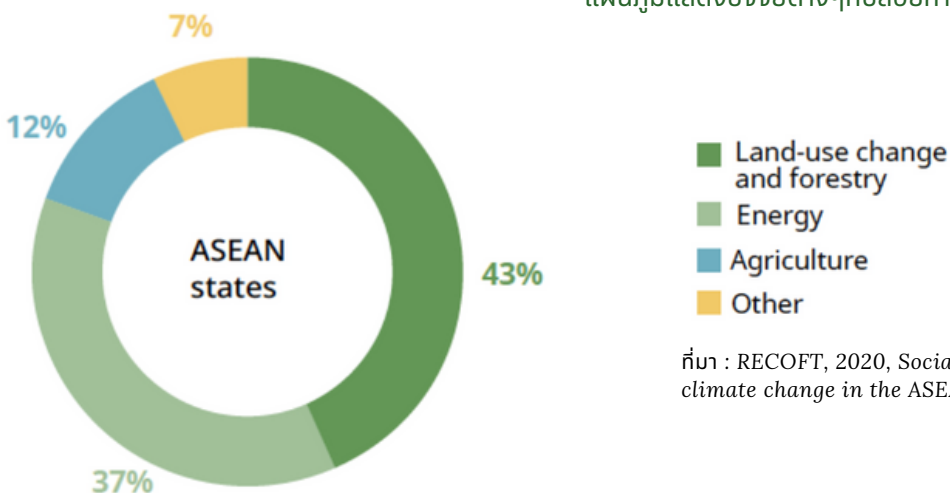
ในทางกลับกัน การจัดการของป่าอย่างไม่ถูกต้องและการทำลายถากถางป่าทำให้เกิดต้นทุนทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาลหลายล้านดอลลาร์จากโรคภัยไข้เจ็บที่เพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายในการดับไฟป่าและอุบัติเหตุฉุกเฉิน และการสูญเสียทรัพยากรที่มีมูลค่าต่างๆ

เพื่อเป็นการกล่าวถึงสภาวะโลกร้อน

การจัดการและดูแลป่าที่ไม่ดีของภูมิภาคอาเซียนจัดว่าเป็นสาเหตุหลักในการปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากถึง 43% ในปี 2014 ป่าของอาเซียนจึงเป็นกุญแจสำคัญในการบรรเทาปัญหาสภาพอากาศแปรปรวน

ป่าช่วยลดผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น สภาพอากาศที่รุนแรง น้ำท่วม พายุ คลื่นความร้อน ความแห้งแล้ง และยังมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่ทำให้ฟื้นตัวกลับมาสู่สภาพเดิมได้เร็วขึ้น

แผนภูมิแสดงปัจจัยต่างๆที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกในสมาชิกอาเซียน (ข้อมูลล่าสุดปี 2014)

ที่มา : RECOFT, 2020, *Social forestry and climate change in the ASEAN region*, p.29.

ปัญหาที่พบในปัจจุบัน

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมเกษตรเป็นสาเหตุสำคัญของการตัดไม้ทำลายป่าและสูญเสียความหลากหลายทางธรรมชาติ กิจกรรมทางการเกษตรที่พบเห็นได้บ่อย คือ การเผาหน้าดินก่อนและหลังเก็บเกี่ยว การปลูกพืชเชิงเดี่ยว และการใช้ปุ๋ยเคมีล้วนสร้างความเสื่อมโทรมให้กับดิน

องค์การสหประชาชาติได้มีความคิดริเริ่มในการพิทักษ์และฟื้นฟูป่า แต่มีเพียง7ประเทศเท่านั้นที่รายงานว่าสามารถลดการตัดไม้ทำลายป่าตามหลักปฏิบัติ UN Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)

ในช่วงเวลาของโรคระบาดโควิด-19 แสดงให้เห็นชัดเจนว่าการทำลายป่าไม่ใช่วิธีที่ยั่งยืนอีกทั้งยังสร้างปัญหาตามมาในอนาคต ถึงกระนั้นก็มีถากถางป่าเพิ่มขึ้น77%ทั่วโลก ทั้งนี้เพราะทุกประเทศอยากใช้ทรัพยากรในการกระตุ้นเศรษฐกิจ

สิ่งที่ควรเกิดขึ้นในอนาคต

เพิ่มการอนุรักษ์ผืนป่า

สมาชิกประเทศอาเซียนต้องร่วมมือกันปกป้องป่าไม้และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไปพร้อมๆกัน โดยเฉพาะสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์และสิทธิในการเป็นเจ้าของที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ อีกทั้งควรสนับสนุนให้มีการใช้หลักวิทยาศาสตร์ชุมชนเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการดูแลป่าและให้ชุมชนมีสถานะเป็นเจ้าของป่าและผู้ดูแลอนุรักษ์ป่า ในภูมิภาคอาเซียนมีที่ดินขนาดเกือบ14ล้านเฮกตาร์ที่อยู่ในการดูแลของชุมชนท้องถิ่นโดยมีขนาดใหญ่ขึ้นสองเท่าตั้งแต่ปี2010 และหวังว่าจะมีที่ดินเหล่านี้เพิ่มขึ้นในอนาคต

ฟื้นฟูป่าที่ถูกทำลาย

การตัดไม้ทำลายป่าทำให้ผืนป่าโดยภาพรวมทรุดโทรมและระบบนิเวศมีคุณภาพลดลง ประมาณการณ์ว่า60-80%ของป่าที่เหลืออยู่นั้นมีคุณภาพแย่งตั้งแต่ปี2015 ทั้งนี้มี61ประเทศร่วมกันสัญญาว่าจะฟื้นฟูป่าที่ทรุดโทรมกลับคืนมาให้ได้170ล้านเฮกตาร์ภายใต้โครงการ Bonn Challenge นำโดยประเทศเยอรมนีแต่ไม่มีประเทศในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนอยู่ในกลุ่มประเทศที่ให้ความร่วมมือ

เปลี่ยนแปลงระบบการผลิตและบริโภคอาหาร

ที่ดินเปล่าพร้อมใช้งานด้านการเกษตรส่วนมากล้วนมาจากการบุกรุกและทำลายป่าที่มีแต่เดิม ดังนั้นวนเกษตรที่ถือเอาความสมดุลของระบบนิเวศในพื้นที่ป่าเป็นหลักมากกว่าพื้นที่เพาะปลูกนั้นสามารถตอบโจทย์การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพได้ ระบบผลิตและบริโภคอาหารของมนุษย์ต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยยึดถือแนวทางการผลิตอาหารที่ยั่งยืน ลดปริมาณขยะที่มาจากอาหารเหลือทิ้งและในสายการผลิตของอุตสาหกรรมเชิงการเกษตรต้องไม่ตัดไม้ทำลายป่า

เราสามารถร่วมมือทำอะไรได้บ้าง?

ระดับนานาชาติ

- ผลักดันให้ภาครัฐเข้าร่วมโครงการของสหประชาชาติ เช่น Bonn Challenge เพื่อตระหนักและแก้ไขปัญหาระยะยาวในการใช้ที่ดินและการบุกเบิกป่าตามแผนการของ Nationally Determined Contribution ที่เป็นหัวใจหลักของความตกลงปารีส
- เข้าร่วมกับองค์กรที่ทำงานประสานกับภาครัฐบาลในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เช่น องค์กร [Ecocide Alliance](#), [Global Renewables Congress](#) and [ASEAN Parliamentarians for Human Rights](#).

ระดับชาติ

- ผลักดันให้ภาครัฐใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมลพิษทางอากาศข้ามพรมแดน ซึ่งสมาชิกประเทศอาเซียนสามารถนำมาตรการมลพิษของประเทศสิงคโปร์มาใช้ นั่นคือ [Transboundary Haze Pollution Act](#), หรือ กฎหมายหมอกควันข้ามพรมแดนเพื่อช่วยกันป้องกันมลพิษทางอากาศและลดผลกระทบหมอกควันที่เกิดจากการดำเนินงานของบริษัทโรงงานในกลุ่มประเทศภาคี.
- ผลักดันให้ประเทศของเรายึดถือสิทธิมนุษยชนเป็นหลักในการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการป่านั้นต้องเคารพสิทธิของกลุ่มคนชาติพันธุ์และสิทธิในการเป็นเจ้าของที่ดินของชุมชนชาติพันธุ์โดยไม่เลือกปฏิบัติ เคารพสิทธิสตรีและปกป้องสิทธิในการมีสุขภาพที่ดีเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในที่สุด
- ประเทศต้องวางเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวให้ชัดเจนโดยคำนึงถึงการฟื้นฟูป่า การทำนุบำรุงรักษาป่าภายใต้หลักการวนศาสตร์ชุมชนเพื่อลดปัญหาสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงและปัญหาการถือครองที่ดิน.
- ผลักดันให้ภาครัฐใช้มาตรการทางกฎหมายในการให้ความช่วยเหลือเพียงเล็กน้อยหรือคว่ำบาตรบริษัทที่ยังบุกรุกป่า.

ระดับชุมชน

- พบปะหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อรับรู้ถึงปัญหาและมาตรการการแก้ไข เช่น ปัญหาไฟป่า สภาพภูมิอากาศแปรปรวน มลพิษ และการขาดความหลากหลายทางชีวภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับแต่ละประเทศในเครืออาเซียน

ประเทศกัมพูชา

ดัชนีชี้วัดความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอยู่ลำดับที่: **115** จาก181ประเทศ

ตั้งแต่ปี 2001-2009 กัมพูชาสูญเสียพื้นที่ที่มีต้นไม้ครอบคลุมไปทั้งหมด2.31ล้านเฮกตาร์หรือเท่ากับว่ามีพื้นที่ป่าลดลง26%นับตั้งแต่ปี2000 และปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ปริมาณ973ล้านเมตริกตัน

- ควรให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับผู้ที่ทำงานด้านการพิทักษ์ป่าชุมชนหรือผู้เข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับปกป้องดูแลป่า และควรแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละตำแหน่งให้ชัดเจน
- ตั้งเป้าหมายว่าจะมีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น60% ในปี2029ต้องแบ่งพื้นที่ป่า2ล้านเฮกตาร์ให้เป็นป่าชุมชนอ้างอิงตามโครงการ National Forest Programme ปี 2010-2019
- ให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมเป็นธรรมและให้ผืนป่าที่ยังไม่เสื่อมคุณภาพแก่ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการพิทักษ์ป่า โดยป่าดังกล่าวต้องอุดมสมบูรณ์และยังมีประโยชน์ใช้สอย อีกทั้งต้องมีโครงการอบรมความรู้เรื่องป่าและแผนการจัดการป่าให้ชุมชนท้องถิ่น
- เพิ่มมาตรการและงบประมาณในการจัดการปัญหาค้าไม้เถื่อน
- บังคับใช้กฎหมายและบทลงโทษทางกฎหมายห้ามให้บริษัทมีการตัดไม้ทำลายป่าและคว่ำบาตรพฤติกรรมดังกล่าว เช่น ยกเลิกใบอนุญาตในการแก่งแย่งและบุกรุกที่ดินเพราะถือว่าเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม

ประเทศอินโดนีเซีย

ดัชนีชี้วัดความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอยู่ลำดับที่: **50** จาก181ประเทศ

ตั้งแต่ปี 2001-2019 อินโดนีเซียสูญเสียพื้นที่ที่มีต้นไม้ครอบคลุมไปทั้งหมด26.8ล้านเฮกตาร์หรือเท่ากับว่ามีพื้นที่ป่าลดลง17%นับตั้งแต่ปี2000 และปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ปริมาณ10.9กิกะตัน

- ภาครัฐต้องเพิ่มการตรวจสอบระบบคุณภาพอากาศและเปิดให้สาธารณชนเข้าถึงข้อมูล
- ปกป้อง รักษา และคืนชีวิตให้ป่าพรุและงดกิจกรรมใดใดก็ตามที่ทำลายป่าพรุ
- จัดทำแผนการดำเนินงานและขอบเขตการทำงานของบริษัทโรงงานเพื่อความโปร่งใสตรวจสอบได้ มีการตรวจสอบว่าดำเนินงานไปตามข้อกำหนดด้านป่าไม้หรือไม่
- บังคับใช้กฎหมายและบทลงโทษทางกฎหมายห้ามให้บริษัทมีการตัดไม้ทำลายป่าและคว่ำบาตรพฤติกรรมดังกล่าว เช่น ยกเลิกใบอนุญาตเพราะถือว่าเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม
- ยกพื้นที่ป่า12.7ล้านเฮกตาร์ให้อยู่ในการดูแลและจัดการของชุมชนท้องถิ่นตามประกาศปี2016

ตั้งแต่ปี 2001-2019 มาเลเซียสูญเสียพื้นที่ที่มีต้นไม้ครอบคลุมไปทั้งหมด8.12ล้านเฮกตาร์หรือเท่ากับว่ามีพื้นที่ป่าลดลง28%นับตั้งแต่ปี2000 และปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ปริมาณ3.55กิกะตัน

- มาเลเซียต้องจัดการกับบริษัทที่ทำให้เกิดไฟป่าในประเทศอินโดนีเซีย โดยสามารถใช้ Singapore Transboundary Haze Pollution Act หรือ กฎหมายหมอกควันข้ามพรมแดนของประเทศสิงคโปร์
- ตั้งเป้าหมายยกผืนป่าให้อยู่ในการดูแลของท้องถิ่นตามหลักวนศาสตร์ชุมชน
- ปฏิบัติตามหลักNDCที่ว่าด้วยการใช้ที่ดินและการตัดไม้ทำลายป่าซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ

ตั้งแต่ปี 2001-2019 พม่าสูญเสียพื้นที่ที่มีต้นไม้ครอบคลุมไปทั้งหมด3.69ล้านเฮกตาร์หรือเท่ากับว่ามีพื้นที่ป่าลดลง8.6% และปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ปริมาณ1.45กิกะตัน

- ปฏิบัติตามกฎหมาย Virgin, Fallow and Vacant Management of Lands เพื่อเคารพสิทธิและปกป้องป่าให้เป็นป่าของกลุ่มชาติพันธุ์และป้องกันการทำลายป่าในอนาคต
- ดำเนินงานอย่างโปร่งใส ชัดเจน และเป็นธรรมในเรื่องการถือครองที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์
- ตั้งเป้าหมายในการยกผืนป่าให้อยู่ในการดูแลของชุมชนท้องถิ่นตามยุทธศาสตร์ Community Forestry Strategy ปี2018-2030
- บังคับใช้กฎและบทลงโทษทางกฎหมายห้ามให้บริษัทมีการตัดไม้ทำลายป่าและคว่ำบาตรพฤติกรรมดังกล่าว เช่น ยกเลิกใบอนุญาตในการแข่งขันและบุกรุกที่ดินเพราะถือว่าเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม

ตั้งแต่ปี 2001-2018 ไทยสูญเสียพื้นที่ที่มีต้นไม้ครอบคลุมไปทั้งหมด1.8ล้านเฮกตาร์หรือเท่ากับว่ามีพื้นที่ป่าลดลง9.4%นับตั้งแต่ปี2000

- สนับสนุนให้มีการพัฒนาทางสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนตั้งแต่ต้นสายการผลิตและห้ามไม่ให้บริษัททำการตัดไม้ทำลายป่า
- จัดทำแผนการดำเนินงานและขอบเขตของบริษัทโรงงานเพื่อความโปร่งใสตรวจสอบได้ และไม่ให้การสนับสนุนใดใดกับบริษัทที่ตัดไม้ทำลายป่าและทำลายสิ่งแวดล้อม
- ต้องมีการยกผืนป่าให้อยู่ในการดูแลของชุมชนท้องถิ่น

ตั้งแต่ปี 2001-2019 เวียดนามสูญเสียพื้นที่ที่มีต้นไม้ครอบคลุมไปทั้งหมด 2.86 ล้านเฮกตาร์หรือเท่ากับว่ามีพื้นที่ป่าลดลง 17% และปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ประมาณ 1.03 กิกะตัน

- เห็นความสำคัญและตั้งหน้าที่รับผิดชอบให้กับหมู่บ้านท้องถิ่นภายใต้การจัดการวนศาสตร์ชุมชน
- ปรับปรุงยุทธศาสตร์ป่าไม้ของปี 2010 – 2030 เพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณภาพและเสริมสร้างความยั่งยืนแก่ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมากกว่าปริมาณการผลิต
- เพิ่มงบประมาณในการปลูกป่ารวมถึงปกป้องและบำรุงรักษาป่า เพิ่มงบประมาณด้านอุปกรณ์จัดไฟป่า
- บังคับใช้กฎและบทลงโทษทางกฎหมายห้ามให้บริษัทมีการตัดไม้ทำลายป่าและคว่ำบาตรพฤติกรรมดังกล่าว เช่น ยกเลิกใบอนุญาตในการแข่งขันและบุกเบิกที่ดินเพราะถือว่าเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม

สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่

- แถลงการณ์และซีรี่ย์ประชุมสัมมนาของ APHR เพื่อให้ประเทศในกลุ่มอาเซียนฟื้นตัวอย่างยั่งยืนหลังจากโควิด-19
- FAO and UNEP. 2020. The State of the World's Forests 2020. Forests, biodiversity and people. Rome.
- RECOFT, social forestry and climate change in the ASEAN region, situational analysis, 2020.

หากท่านสนใจข้อมูลเพิ่มเติมหรืออยากชี้แจงปัญหาดังกล่าวในระดับพื้นที่และระดับภาครัฐของท่านกรุณาติดต่อ *Cannelle Gueguen-Teil* มาที่ cannelle@aseanmp.org